

Londra'dan Mektup

D i d e m C r o s b y

Karakediler, Uçan Kurbağalar; Batıl İnançlar, Komedi Ulusal Bilim Haftası

Bir hareketlilik vardı Mart ayında İngiltere'de, İskoçya, Galler ve hatta İrlanda'da. Bilim on gün boyunca bir milyonu aşan sayıda kişiye ulaştı. Modern laboratuvarlar kapılarını halka açtılar... Katılımcılar son teknoloji ürünü robotların gözünden dünyaya baktılar... Amatör astronomlarla gözlem geceleri gerçekleşti.... Kanallarda atölye çalışmaları yapıldı... Antarktika'daki canlılardan esinlenerek yazılan konçertolar yarıştı... Yinelenemeyecek ya da yinelenmemesi gereken araştırmalara verilen Ig Nobel Ödülleri turnuvaya çıktı ve İngilizlerin batıl inançları büyüteç altına alındı... Bini aşan çeşitlilikte, ayrıca ülke çapındaydı yukarıda örneklerini verdiğim etkinlikler. British Association for the Advancement of Science adlı organizasyonun gerçekleştirdiği Ulusal Bilim Haftası her yaşta insanın damak tadına uygun etkinlikler sundu.

On gün süren etkinlikler silsilesinin açılışı, Bilim Müzesi'nde gerçekleşti. Aynı gün ilginç bir anket de başladı: Anketin amacı, İngiltere'nin batıl inançlarının listesini çıkarmaktı. British Association'un Başkanı Dr Roland Jackson, günlük yaşamımızda hava tahminlerinden tutun, pek çok alanda bilime dayandığımızdan, bu anketle insanların ne ölçüde şansa bel bağladıklarını bulmayı amaçladıklarını ifade etti. Eh, ne de olsa bilimde yer alan tahminlerde şansın da payı var! Genellikle belirsizlik durumuyla karşılaştığımızda, batıl inançlara yöneldiğimiz görüşünde olan Dr Richard Wiseman'ı, geçtiğimiz yıllarda yaptığı 'bilimsel' hayalet avından tanıyoruz (Londra'dan Mektup, Eylül 2001). Dr Wiseman, batıl inanç anketini Londra'da Savoy Otel'de ilginç bir biçimde başlattı.

Londra'nın Savoy Otel'i ünlü kara kedi Kaspar'a ev sahipliği yapıyor. 1898 yılında Woolf Joel adlı bir İngiliz'in Savoy Otel'de verdiği yemeğe kendisi dahil 14 kişi davetliydi. Davetlilerden biri gelemez, yemeği 13 kişi yedi. Bir batıl inanca göre, 13 kişinin bulunduğu masayı ilk terkeden kişinin öleceğine inanılmış. Masayı ilk terk eden kişi olarak Woolf'un bir hafta sonra öldürülmesi üzerine Otel, Kaspar adlı kara kedi heykelini yaptırmış. Bundan böyle otelde ne zaman 13 kişilik bir masa varsa, Kaspar, masaya onördüncü konuk olarak katılıyor, her tas yemekten de nasibini alıyormuş. (Türkiye'nin aksine İngiltere'de karakedinin şans getirdiğine inanılmasına şaşmamak gerek!) İşte batıl inanç anketini başlatırken Dr Wiseman da Kaspar'la kameralara poz verdikten sonra dev bir aynayı kırdı: "Batıl inançların kötü bir şey olduğunu ya da zayıf kişiliği işaret ettiğini düşünmüyorum. Herkesin batıl olarak nitelenebilecek davranışları vardır; ama insanlar yaşamlarını batıl inançlara göre düzenlemek yerine akılcı düşünmelidirler." Dr Wiseman, gelişen teknolojiyle birlikte yeni batıl inançların da türediğine inandığını, anket sonunda böylesi inançların da listesini edinmeyi umduklarını söyledi. Batıl inanç anketinin sonucunu merak ediyorsanız gelecek ay bu sayfaya bir göz atmanızı öneriyoruz, çünkü sonuçlar Bilim ve Teknik'in eli-

Dr Wiseman Ulusal Bilim Haftası'nın açıldığı gün Londra'da Savoy Otel'de karakedi Kaspar'la kameralara poz vererek İngilizlerin batıl inançlarını bulmayı amaçlayan anketi başlattı.

nizdeki sayısı baskıdayken açıklanacak.

Ulusal Bilim Haftası'nın bir diğer ilginç konusuydu okyanus aşarak Ulusal Bilim Haftası'nda yer alıyordu. Annals of Improbable Research adlı Amerikan kökenli komedi bilim dergisinin editörü ve Ig Nobel ödülleri kurucusu Mark Abrahams Ig Nobel Ödülü sahipleriyle birlikte İngiltere'de turneye çıktı. Ig Nobel Ödülleri "yinelenemeyecek" ya da "yinelenmemesi gereken" araştırmalara veriliyor. 7 Mart'ta Londra'daki gösteride, Marc Abrahams, Ig Nobel Ödülü'ne aday gösterilmek için önce bizi güldürecek sonra da düşündürcek bir araştırmaya imza atmanız gerektiğini söyledi. Elbette bunun bilimsel bir dergide yayımlanması koşulu da var.

Kahkaha dolu gecede Abrahams, her yıl Amerika'da Harvard Üniversitesi'nde gerçekleştirilen ödül töreninden görüntülere yer verdi. Bunu Ig Nobel kazanan İngiliz bilim adamlarının sunumları izledi. Dr Charles Deeming, geçtiğimiz Ekim ayında aldığı Ig Nobel ödülünü 1998 yılında British Poultry Science (İngiliz Kümes Hayvanları Bilimi) adlı dergide yayımlanan bir yayına borçlu. "İngiltere'de çiftlik ortamlarında devekuşlarının insanlara yaptıkları kur davranışı" başlıklı makalenin, çiftliklerde üretim açısından önemli bir konu olduğunu vurguluyor Dr Deeming. Bulgularına göre, insanlara kur yapan erkeklerin dişilerden metrelere uzakta olması dolayısıyla çiftliklerde üretilen düşüyor. Diğer yandan Dr Deeming, makalenin söz konusu dergi tarafından kabul edilmesini de şaşkınlıkla karşıladığını söylüyor.

İkinci konuşmacıysa Ig Nobel'ini 2000 yılında almış. Bristol Üniversitesi'nden Sir Michael Berry'nin European Journal of Physics'de yayımlanan makalesinin başlığı "Uçan kurbağalar ve levitonlar". Sir Berry İsviçre'ye gittiğinde orada bilimsel oyuncaklar satan bir dükkandan levitron adı verilen oyuncakı alma gafletinde bulunmuş. Oyuncak, mükemmelleşmiş elde edilen manyetik alan yaratarak topağ benzeri bir cisim havada asılı tutuluyor. Bunun nasıl gerçekleştiğini merak eden Sir Berry,

oyuncağın mucitleriyle iletişim kuruyor ve onların da bunu bilmediklerini öğreniyor. Bunun üzerine akademik bilgisini kullanmaya karar veriyor, olaya matematiksel bir açıklama getiriyor. Bunun ardından Hollanda kökenli araştırmacı Andre Geim'le birlikte topağ yerine bir kurbağayı havada asılı hale getirmeye karar veriyorlar; bunu da başarıyorlar. İzleyicilerden biri manyetik alanda havada asılı halde tutmayı başaracakları en büyük cismin ne olacağını soruyor. İnsan? Fil? Sir Berry kurbağadan büyük bir canlıyı havada tutabilecek bir manyetik alanın elde edilmesinin teknik bakımdan olanaksız olduğunu vurguluyor.

Üçüncü konuşmacı Aston Üniversitesi'nden Robert Matthews, Ig Nobel ödülünün en eskilerinden biri. 1996 yılındaki ödülünü kızarmış ekmek üzerine yaptığı bir araştırmaya borçlu. 'Bir şey ters gidecekse mutlaka gider' ve benzeri söylemlerden tanıyacağımız Murphy Yasaları olarak bilinen yasalardan birini sınava koymuş: Murphy'nin iddia ettiği gibi, üzeri yağlanmış kızarmış ekmek serbest düşüş halinde yağlı tarafının üstüne düşüyor. Üstelik konuşma sırasında Dr Matthews bunun matematiksel açıklamasına girmeye bile yeltendi! Dördüncü Ig Nobel sahibi İngiliz bilim adamıysa, bisküviyi çaya batırmanın en uygun yöntemini hesapladığı için hak kazanmış ödülüne. O da bulgularını izleyicilerle paylaştı.

Ig Nobel turnuvasını British Association'un dışında destekleyen The Times Higher Education Supplement (The Times gazetesinin yüksek öğrenim eki) web sayfalarında 'Bilim Adamlarının birbirlerine gülmeleri iyi mi yoksa kötü mü?' diye bir tartışma da başlattı. Marc Abrahams bunun iyi olduğunu, böylece insanları düşündürdüklerini iddia ediyor. Peki sizce bu iyi mi yoksa kötü mü? The Times Education Supplement'in web sayfası:

<http://www.thes.co.uk/>
Ulusal Bilim Haftası için:
www.the-ba.net/nsw